

FRANC KAVČIČ (CAUCIG) IN EGIPTOMANIJA

Vesna KAMIN KAJFEŽ

Univerza na Primorskem, Znanstveno-raziskovalno središče Koper, SI-6000 Koper, Garibaldijska 1

e-mail: vesna.kaminkajfez@zrs.upr.si

IZVLEČEK

Med risbami Franca Kavčiča (Caucig) (Gorica, 1755 – Dunaj, 1828), ki posnemajo antične umetnine, je tudi nekaj risb z egipčanskimi motivi. Egipčanske umetnine je Kavčič lahko občudoval v času svojega bivanja v Rimu (ok. 1780–1787). Egipctomaniji oziroma "obujanju Egipta" je Kavčič tako posvetil več risb iz posamičnih zbirk in risb, ki na enem listu združujejo več egipčanskih elementov. Slednje je povezal v opus t.i. "d'Egitto", ki ga danes hrani Kupferstichkabinett Akademie der Bildenden Künste na Dunaju. Risbe z egipčanskimi motivi pa niso nastale le v času njegovega bivanja v Rimu, temveč so verjetno tudi okoli leta 1821/1822, v času, ko je bil Kavčič direktor dunajske akademije.

Ključne besede: : Franc Kavčič/Caucig, Egipt, "obujeni Egipt"

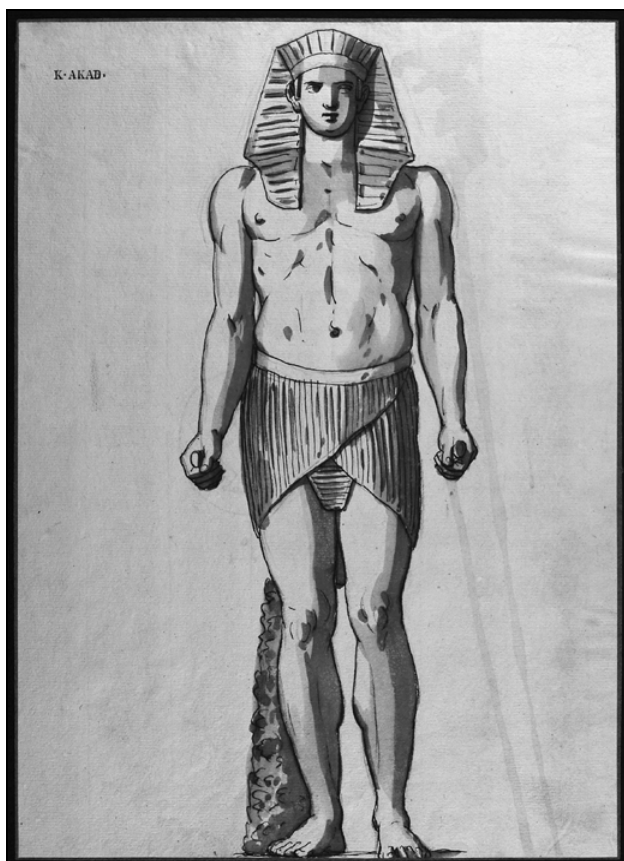
FRANC KAVČIČ (CAUCIG) E L'EGITTO RISVEGLIATO

SINTESI

Tra i disegni di Franz Kavčič (Caucig) (Gorizia, 1755 – Vienna, 1828), che imitano l'arte antica, ce ne sono alcuni dai motivi egizi. Il Kavčič fu affascinato dalle arti egizie nel periodo del suo soggiorno a Roma (attorno il 1780 e il 1787). In tema di evocazione dell'Egitto, definita come egittomania, egli dedicò numerosi disegni, pubblicati in singole raccolte, e dei disegni che espongono più elementi egizi su un solo foglio. Infine andò a unirli nell'opus dal titolo "D'Egitto" ora conservato dalla Kupferstichkabinett Akademie der Bildenden Künste di Vienna. Tuttavia le opere dai motivi egizi non furono prodotte solo durante il suo soggiorno a Roma, ma probabilmente sono databili al periodo 1821–22, durante il quale il Kavčič svolgeva la carica di direttore dell'accademia viennese.

Parole chiave: Franc Kavčič/Caucig, Egitto, Egitto risvegliato

"Med umetniki slovenskega rodu, ki so se od konca 18. stoletja uveljavili zunaj meja ožje domovine, sodi po kvaliteti in po pomembnosti položaja, ki ga je dosegel, na najvidnejše mesto gotovo goriški rojak *Franc Kavčič*" (Rozman, 1978, 9). Franc Kavčič (Gorica, 1755 – Dunaj, 1828) je bil umetnik, ki je ostal rahlo v pozabi, dokler mu leta 1978 niso v Narodni galeriji v Ljubljani pod kuratorstvom dr. Ksenije Rozman postavili retrospektivno

Sl. 1: Franc Kavčič: Ptolemaj II. Filadelf (grafit, lav. perorisba, 270 x 190 mm, Akademie der Bildenden Künste Wien, Inv. 209, foto: Kupferstichkabinett Akademie der Bildenden Künste, Wien).

Fig. 1: Franc Kavčič: Ptolomey II. Philadelphus (graphite, wash pen and ink drawing, 270 x 190 mm, Akademie der Bildenden Künste Wien, Inv. 209; photo: Kupferstichkabinett Akademie der Bildenden Künste, Wien).

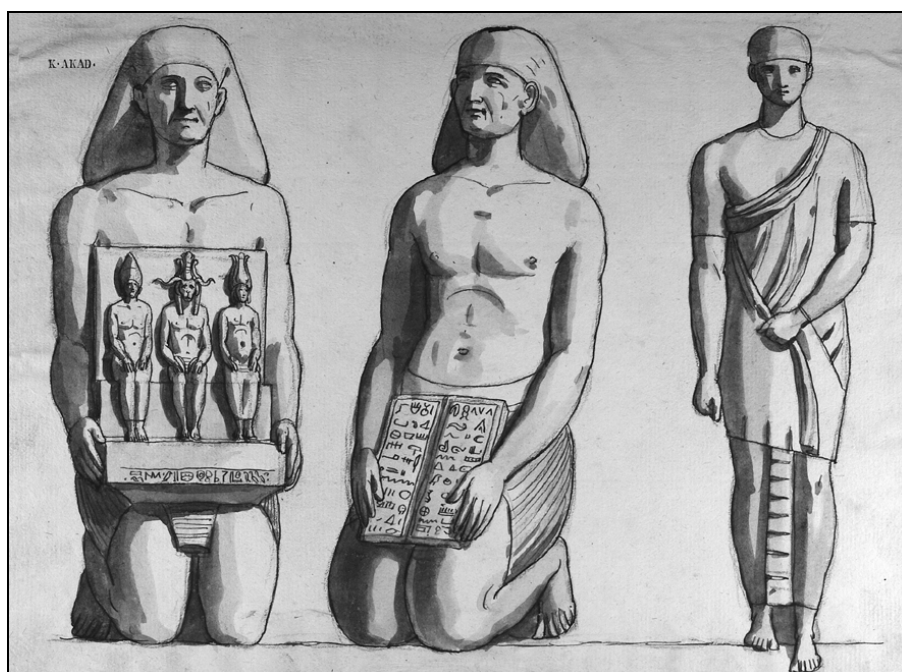
razstavo in jo pospremili s prvim katalogom o umetniku (Rozman, 1978, 21–22). Razstava je Kavčiča predstavila kot "vztrajnega in izredno pridnega preroisovalca spomenikov antične umetnosti ter imenitnih del renesančnih, manierističnih in baročnih mojstrov v raznih italijanskih zbirkah in muzejih". S temi besedami je začela uvodno besedo prvega kataloga o umetniku dr. Anica Cevc, takratna ravnateljica Narodne galerije (Rozman, 1978, 9). Prva razstava, posvečena Kavčičevemu opusu leta 1978 v Narodni galeriji, je začetek dolge poti. Razstavljenih je bilo sedem oljnih slik in 140 risb. Sledili sta razstavi z 62 risbami iz zbirke Narodne galerije, postavljeni leta 1982 v Weimarju in 1984 v Fitzwilliam muzeju v Cambridgeu (Rozman, 1982; Rozman, 1984). Večji zagon nadaljnjih raziskav in objav novih spoznanj sta prinesli razstavi *Franz Caucig: Ein Wiener Künstler der Goethe-Zeit in Italien* leta 2004 v Stendalu in *Franc Kavčič/Caucig in Češka* leta 2005 v Narodni galeriji v Ljubljani (Rozman, Müller-Kaspar, 2004; Rozman, 2005). Leta 2007 je dr. Ksenija Rozman pripravila v Narodni galeriji v Ljubljani razstavo, posvečeno njegovim slikam za dunajsko palačo knezov Auerspergov (Rozman, 2007). V letu 2010 pa ista avtorica pripravlja novo razstavo o slikarju z naslovom *Franc Kavčič/Caucig: Antične teme*, ki bo na ogled v Narodni galeriji od 23. novembra 2010 do 13. februarja 2011 (NG LJ, 2010).

Prvi tiskani zapis o slikarju Kavčiču se nam je ohranil v rimskem časopisu *Giornale delle Belle Arti* iz leta 1787. Poročali so o njegovi sliki *Srečanje Jožefa II. in papeža Pija VI.*, ki jo je naročil njegov mecen Filip Cobenzl. Leto kasneje je isti časopis pisal še o eni Kavčičevi sliki *Poroka nadvojvode Franca Avstrijskega s princeso Elizabeto Luizo Württemburško* (Rozman, 1978, 15).

Franc Kavčič¹ se je rodil 4. decembra 1755 staršema Andreju in Katarini iz Gorice, mesta, ki je v tistem času spadalo v okvir habsburške monarhije (Rozman, 1974/1976, 9–38; Rozman, 1978, 14, 24–25; Rozman, 1997, 327–328). Dva dni kasneje, 6. decembra, so ga krstili kot *Xaverius Antonius Nicolaus*, pozneje pa so dodali še ime *Franciscus* (Rozman, 1978, 24). Grof Guido Cobenzl (Ljubljana, 1716 – Gorica, 1797), ki je ob koncu svojega življenja živel v Gorici, je v mladem Kavčiču kmalu prepoznal talent, zato ga je kot 20-letnega mladenciča poslal k svojemu sinu Filipu na Dunaj (Rozman, 2007, 23). Filip Cobenzl² (Ljubljana, 1741 – Dunaj,

1 Njegov priimek zasledimo zapisan kot: Caucig, Caucig, Caucigh, Kavčič, Kaucig, Kauzich ... Slikar se je do smrti podpisoval kot Caucig, Franco ali Francesco.

2 Filip Cobenzl, sin grofa Guida Cobenzla in grofice Marie Benigne Montrichier, je bil avstrijski državnik in vitez zlatega runa. Med letoma 1791 in 1796 je bil president, 1796–1810 pa protektor dunajske Akademije likovnih umetnosti. Cobenzl je prvo vzgojo in šolanje prejel doma, od leta 1755 na Dunaju v savojski akademiji in v Salzburgu. Leta 1760 je odšel v Bruselj pod okrilje zelo izobraženega strica Johanna Karla Philippa Cobenzla, cesarskega ministra v avstrijskem delu Nizozemske. Cobenzlova zaupna korespondenca s cesarjem Jožefom II. razkriva njegovo vlogo in poznanstvo z njim. Zbližala sta se v Linzu leta 1771 ob razgovoru o mitnini in finančah. Leta 1774 je Marija Terezija imenovala Cobenzla za podpredsednika bančne deputacije. To je bil tudi čas, ko je na priporočilo očeta Guida pod svoje okrilje sprejel mladega Kavčiča in poskrbel za njegovo šolanje. Po smrti Marije Terezije leta 1780 je bil Cobenzl še bliže dunajskemu dvoru, saj je imel neomejen dostop do cesarja.

Sl. 2: Franc Kavčič: Neshor z Elefantinsko triado (grafit, lav. perorisba, 228 x 313 mm, Akademie der Bildenden Künste Wien, Inv. 183; foto: Kupferstichkabinett Akademie der Bildenden Künste, Wien).

Fig. 2: Franc Kavčič: Neshor with the triad of Elephantine (graphite, wash pen and ink drawing, 228 x 313 mm, Akademie der Bildenden Künste Wien, Inv. 183; photo: Kupferstichkabinett Akademie der Bildenden Künste, Wien).

1810) je ostal zvest mecen Kavčiču do svoje smrti; podpiral ga je pri izobraževanju in tudi kasneje pri njegovem ustvarjanju (Rozman, 1978, 26; 2007, 15–18). Približno štiri leta, do leta 1779, je Kavčič v cesarski galeriji na Belvederu kopiral stare mojstre, zlasti italijanske, in prebiral knjige o antični zgodovini (Rozman, 2007, 19, 23). Ko se je pokazal za talentiranega in vztrajnega umetnika, ga je njegov mecen grof Cobenzl leta 1779 za eno leto poslal v Bologno, da bi študiral in prerinjal stare mojstre. Bologna je bila v Kavčičevem času namreč pomembno umetnostno središče s staro slikarsko akademijo *Accademia Clementina*. Na njej so med prvimi poučevali risanje aktov po voščeni modelih (Rozman, 1978, 26–29).

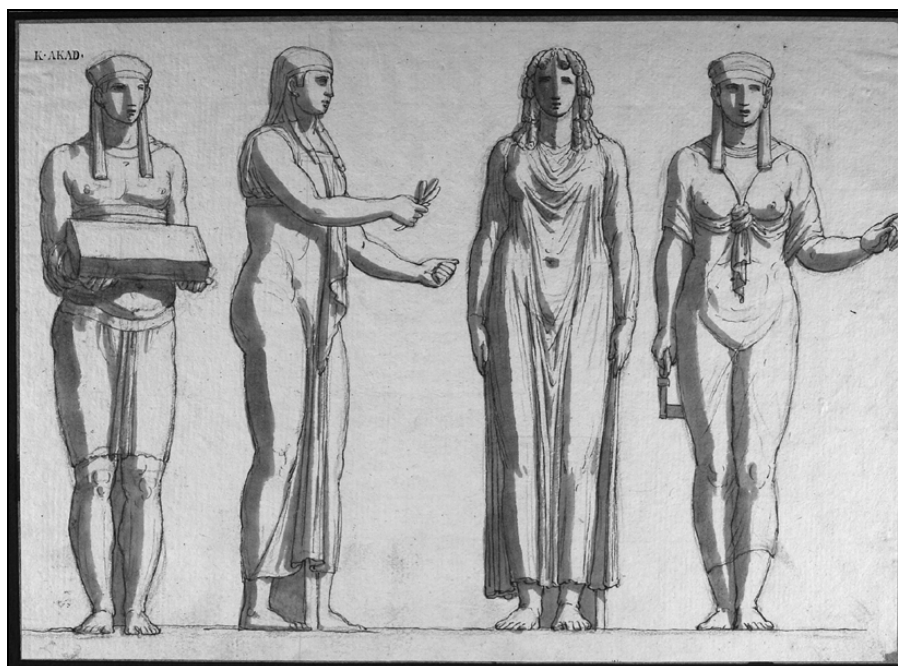
Že leta 1781 Kavčiča zasledimo v Rimu. V *Status animarum* župnije S. Andrea delle Fratte najdemo zapis leta 1781, da je slikar *Francesco Causich*, star 25 let, stanoval na Piazza di Spagna v stanovanju skupaj s filozofom Lorenzom Salecatterjem. Leta 1783, še zmeraj zapisan kot 25-letnik, je Kavčič stanoval v Vicolo di S. Isodoro skupaj s slikarjema Josephom Berglerjem (1753–1829) in Simonom Pomardijem (1760–1830). Kavčič in

Bergler sta se morala spoznati že takoj po Kavčičevem prihodu v Rim leta 1781, saj je istega leta Bergler upodobil Kavčiča in pod risbo pripisal "*Francesco Caucig Goriziano / mio Caro Amico e Condiscepolo a Roma. Giuseppe Bergler 1781 disegn.*" (črna in bela kreda, 49 x 36,7 cm, signirano desno spodaj, hrani Werner Caucig, Dunaj). Leta 1784 je Kavčič stanoval še vedno v istem stanovanju z istimi kolegi, leta 1785 sta se jim pridružila še Michael Köck in Felice Giani (1758–1823) (Rozman, 1980, 253–257). Leta 1787 jih je zapustil Bergler, ker je odpotoval v rodni Passau (Rozman, 1978, 41, 45–46).³

Rim, eno glavnih umetnostnih centrov, je bil obvezna postaja na potovanjih umetnikov: "... v Rimu, ki je v vsej Italiji najbogatejši kraj antik in temeljnih del, bodo mogli svojo do zdaj gojeno nadarjenost utrditi in jo pripeljati do popolnosti ..." – tako so v 18. stoletju utemeljevali nujnost rimskih štipendij za najbolj nadarjene učence dunajske akademije (Rozman, 1978, 29).

Po sedmih letih bivanja v Rimu, kjer si je pridobil neprecenljivo znanje in izkušnje, se je leta 1787 vrnil na Dunaj (Rozman, 1978, 60). Leta 1791 je grof Filip Co-

³ Joseph Bergler je bil kasneje poklican za profesorja na novoustanovljeni akademiji v Pragi, kjer je ostal do smrti leta 1829. Skupaj s Kavčičem ju je rimska *Accademia di San Luca* leta 1823 imenovala za častna člana.

Sl. 3: Franc Kavčič: Boginja Izida (tretji kip z leve) (grafit, lav. perorisba, 210 x 290 mm, Akademie der Bildenden Künste Wien, Inv. 188; foto: Kupferstichkabinett Akademie der Bildenden Künste, Wien).

Fig. 3: Franc Kavčič: The Goddess Isis (third from left) (graphite, wash pen and ink drawing, 210 x 290 mm, Akademie der Bildenden Künste Wien, Inv. 188; photo: Kupferstichkabinett Akademie der Bildenden Künste, Wien).

benzl postal prezident/predsednik dunajske akademije in v istem letu je Kavčiča poslal na njegovo drugo potovanje po Italiji, tokrat v Mantovo, da bi priskrbel mavčne odlitke. V Mantovi je Kavčič ostal pet mesecev, potem pa je obiskal še Benetke, kjer se je zadržal kar sedem let. V lagunskem mestu je moral uživati velik sloves, saj ga je 6. aprila 1795 beneška akademija imenovala za častnega člana (Rozman, 2007, 19, 44).

V tem času si je grof Cobenzl močno prizadeval pri cesarju, da bi slikar dobil mesto korektorja na dunajski šoli namesto preminulega slikarja Carla Contija. Še preden se je Kavčič vrnil na Dunaj, je res dobil mesto korektorja na dunajski akademiji. Leta 1798 je na pobudo grofa Cobenzla, ki je postal protektor dunajske akademije, Kavčič postal profesor na oddelku za risanje po modelih in naravi ter član akademijskega odbora. Podpisoval se je *Franco Caucig Professore* (Rozman, 1978, 62–67; 2007, 19).

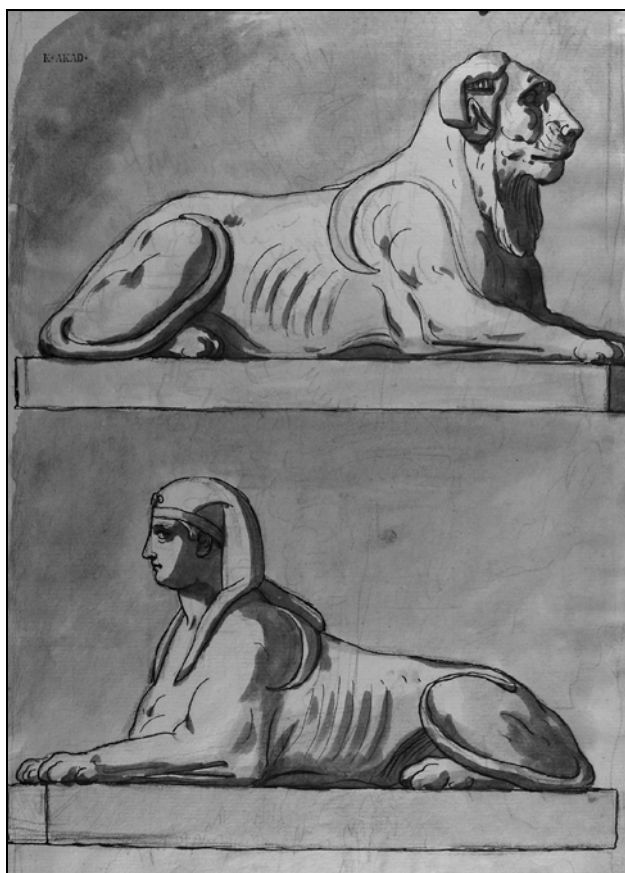
Leto 1810 je bilo za Kavčiča prelomno; tega leta je umrl njegov dolgoletni mecen in mentor, grof Filip Cobenzl (Rozman, 1978, 74).⁴ Ko je kipar in direktor slikarske in kiparske šole dunajske akademije, Franz Zauner, leta 1815 odhajal v pokoj, si je želel Kavčiča za svojega naslednika. Menil je, da je najprimernejši, da

prevzame to častno funkcijo. Kavčič je ponudbo zavrnil; na mesto direktorja je prišel Martin Fischer, ki pa je leta 1820 umrl. Šele takrat je Kavčič funkcijo sprejel (Rozman, 1978, 74–75).

EGIPČANSKI MOTIVI V KAVČIČEVEM OPUSU

Mladi general Napoleon Bonaparte je bil tisti, ki je na prelomu iz 18. v 19. stoletje postavil Egipt v središče svetovnega zanimanja. Francoski vojaško strateški interes je bil povečati vpliv v Vzhodnem Sredozemlju in pretrgati Angležem kopno pot v Indijo. Tako je direktorij aprila 1798 pooblastil generala Bonaparta, da organizira vojaški pohod na Malto in v Egipt. Francoska vojaška odprava je 19. maja 1798 izplula iz Toulona s floto 328-tih ladij in z 38.000 možmi na krovu z nalogo, da osvojijo Egipt. Po predhodni osvojitvi Malte so se 1. julija izkrkali v zalivu Abukir pri Aleksandriji. Vojaško odpravo je spremljalo tudi 167 znanstvenikov, ki jih je skrbno izbral sam Bonaparte. Skupina se je imenovala *Komisija za znanost in umetnost vojske Orienta* in sestavljali so jo matematiki, astronomi, arhitekti, inženirji, naravoslovci, risarji, dopisniki in tiskarji, ki so imeli skupno nalogo, da zagotovijo kulturno in tehnološko podporo ambicioz-

⁴ Za novega protektorja dunajske akademije so izglasovali kneza Metternicha.

Sl. 4: Franc Kavčič: Lev in sfinga (grafit, lav. perorisba, 322 x 230 mm, Akademie der Bildenden Künste Wien, Inv. 161; foto: Kupferstichkabinett Akademie der Bildenden Künste, Wien).

Fig. 4: Franc Kavčič: Leo and sphinx (graphite, wash pen and ink drawing, 322 x 230 mm, Akademie der Bildenden Künste Wien, Inv. 161; photo: Kupferstichkabinett Akademie der Bildenden Künste, Wien).

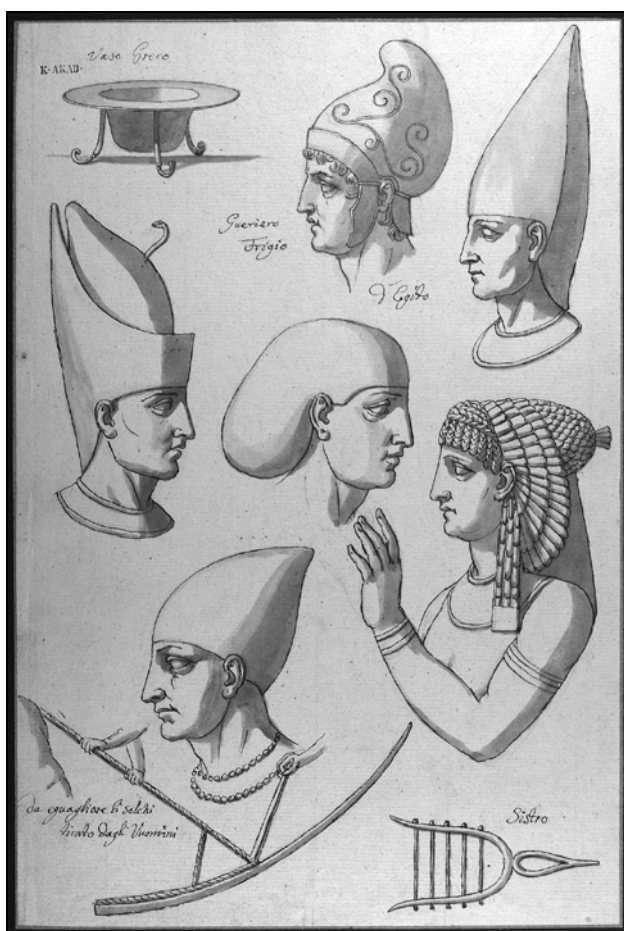
Sl. 5: Franc Kavčič: Hermanubis (grafit, lav. perorisba, 267 x 184 mm, Akademie der Bildenden Künste Wien, Inv. 237; foto: Kupferstichkabinett Akademie der Bildenden Künste, Wien).

Fig. 5: Franc Kavčič: Hermanubis (graphite, wash pen and ink drawing, 267 x 184 mm, Akademie der Bildenden Künste Wien, Inv. 237; photo: Kupferstichkabinett Akademie der Bildenden Künste, Wien).

nemu načrtu francoske osvojitve doline Nila (Fagan, 1992, 65–66). Rezultat njihovega dela je bilo monumentalno knjižno delo v devetih knjigah besedil in enajstih zelo velikih knjigah skrbno izdelanih ilustracij z naslovom *Description de l'Égypte, ou Recueil des observations et des recherches qui ont été faites en Égypte pendant l'expédition de l'Armée française publiée par les ordres de sa Majesté l'Empereur Napoléon le Grand. A Paris, de l'imprimerie impériale. Antiquités, planches*, ki je izhajalo med letoma 1809 in 1822. Delo je naletelo na izjemen odziv v kulturnih in znanstvenih krogih Evrope, ki so tako imeli priložnost občudovati natančno podobo staroegipčanske umetnosti in arhitekture. Napoleonova odprava v Egipt (1798–1801) je sicer vojaško spodletela, a se je iz propadlega vojaškega pohoda rodil

nov dekorativni slog, imenovan "obujeni Egipt" (ang. "egyptian revival"), ki je pravzaprav do vrhunca prignana egiptomanija.

Izraz egiptomanija označuje prisotnost staroegipčanske kulture v evropski umetnosti od antike do danes. Povečano zanimanje za stari Egipt v začetku 19. stoletja pa ne pomeni, da pred tem zanj ni bilo zanimanja. Začetki egiptomanije segajo daleč v preteklost, v čas helenizma in posebej v rimsko dobo. V obdobju renesanse je sledilo ponovno odkritje egipčanskih in egiptiziranih, v egipčanskem slogu izdelanih motivov, ki so postali priljubljeni v likovni umetnosti in arhitekturi. Čeprav najdemo egipčanske prvine tudi v umetnosti 16. in 17. stoletja, naslednji veliki val egiptomanije je sledil v 18. stoletju. Takrat so se umetniki zbirali v krogih

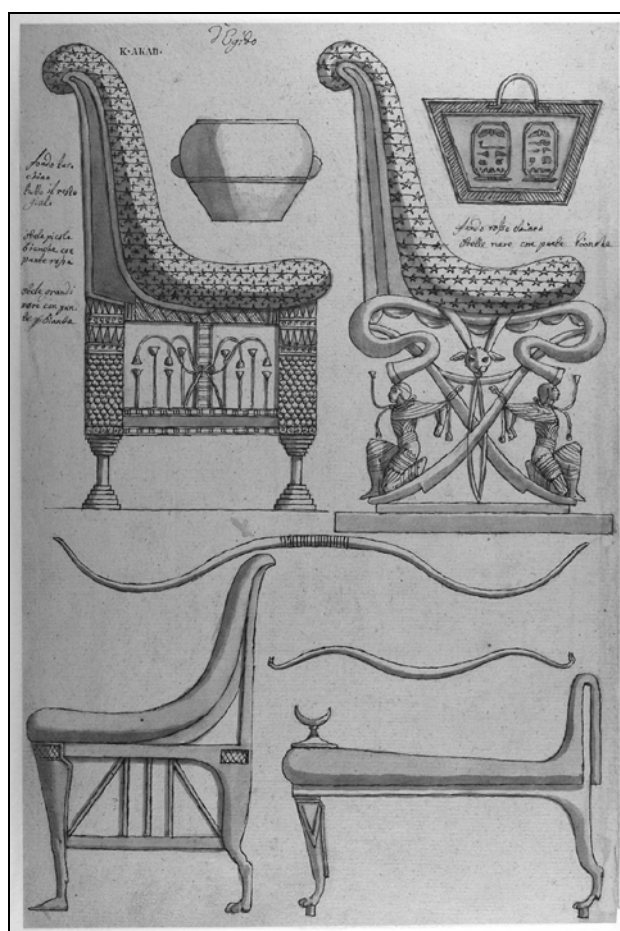

Sl. 8: Franc Kavčič: "D'Egitto" (grafit, lav. perorisba, 350 x 233 mm, Akademie der Bildenden Künste Wien, Inv. 910; foto: Kupferstichkabinett Akademie der Bildenden Künste, Wien).

Fig. 8: Franc Kavčič: "D'Egitto" (graphite, wash pen and ink drawing, 350 x 233 mm, Akademie der Bildenden Künste Wien, Inv. 910; photo: Kupferstichkabinett Akademie der Bildenden Künste, Wien).

1822, v času, ko je bil Kavčič direktor dunajske akademije (Rozman, 1978, 51; Rozman, Müller-Kaspar, 2004, 109).

Kavčiča so staroegipčanski motivi pritegnili že v času njegovega bivanja v Rimu, saj se nam je iz tega obdobja ohranilo nekaj risb z motivom Cestijeve piramide. Oblika piramide je bila zanimiva za umetnike že od antičnih časov naprej. Tako velja Cestijeva piramida, ki so jo zgradili v Rimu leta 12 pr. Kr. kot nagrobni spomenik

Sl. 9: Franc Kavčič: "D'Egitto" (grafit, lav. perorisba, 351 x 230 mm, Akademie der Bildenden Künste Wien, Inv. 809; foto: Kupferstichkabinett Akademie der Bildenden Künste, Wien).

Fig. 9: Franc Kavčič: "D'Egitto" (graphite, wash pen and ink drawing, 351 x 230 mm, Akademie der Bildenden Künste Wien, Inv. 809; photo: Kupferstichkabinett Akademie der Bildenden Künste, Wien).

Gaju Cestiju in je bila kasneje vključena v Avrelijansko obzidje Rima, za arhetip evropske koncepcije piramide (Navrátilová, 2003, 138–139). V Kavčičevem opusu najdemo Cestijevo piramido upodobljeno na naslednjih risbah: *Cestijeva piramida*,⁵ *Nagrobnik Gaja Cestija in Vrata San Paolo*⁶ (1781/1787), *Cestijeva piramida z mestne strani*⁷ (1781/1787), *Nagrobnik Gaja Cestija*⁸ (1781/1787).

Poleg piramide se v Kavčičevem opusu pojavlja še ena značilna egipčanska oblika – obelisk, ki ga je slikar

5 Grafit, lav. perorisba, 217 x 330 mm, Narodna galerija, Ljubljana, Inv. G 68.

6 Grafit, lav. perorisba, 220 x 335 mm, Akademie der Bildenden Künste Wien, Dunaj, Inv. 1203.

7 Grafit, lav. perorisba, 326 x 482 mm, Akademie der Bildenden Künste Wien, Dunaj, Inv. 1316.

8 Grafit, lav. perorisba, 334 x 219 mm, Akademie der Bildenden Künste Wien, Dunaj, Inv. 1204.

Sl. 10: Franc Kavčič: "D'Egitto" (grafit, lav. perorisba, 345 x 233 mm, Akademie der Bildenden Künste Wien, Dunaj, Inv. 889; foto: Kupferstichkabinett Akademie der Bildenden Künste, Wien).

Fig. 10: Franc Kavčič: "D'Egitto" (graphite, wash pen and ink drawing, 345 x 233 mm, Akademie der Bildenden Künste Wien, Dunaj, Inv. 889; photo: Kupferstichkabinett Akademie der Bildenden Künste, Wien).

upodobil na veduti *Domicijanove vile v Castel Gandolfo z obeliskom*⁹ kot osrednji element. Druga grafika prikazuje motiv *Pokola nedolžnih otrok*¹⁰ z obeliskom v ozadju. Gre za motiv, ki ga je lahko našel v opusu Nicolasa Poussina (1594–1665).

Kavčič je poleg že omenjenih motivov – piramida in obelisk – v času svojega nekajletnega bivanja v Rimu upodobil tudi več egipčanskih kipov, ki jih je lahko občudoval v rimskih vilah in zbirkah. Tako se nam je ohranila risba¹¹ stoječega kipa, ki predstavlja vladarja Ptolemaja II. Filadelfa (285–246 pr. Kr.). Kip je Kavčič lahko videl v Villi Albani, kjer krasi kopališki del vile. Podobna kipa sta se v Kavčičevem času nahajala tudi v egipčanski sobi v Palazzo Massimo (Pantazzi, 1994, 30, 33). Na naslednji risbi je Kavčič upodobil tri kipe.¹² Kot predlogo za klečeči kip na levi strani je Kavčič uporabil bazaltni kip svečenika Neshorja, ki v rokah drži Elefantinsko triado. Kip izvira iz Khnumovega svetišča na otoku Elefantine v Asuanu in je iz časa vladavine Aprisa (589–570 pr. Kr.) iz 26. dinastije (664–525 pr. Kr.). Elefantinsko triado sestavljajo boginja Satis, Khnumova žena in gospodarica Elefantine, ki je upodobljena v človeški podobi s krono Zgornjega Egipta. V sredini je bog Khnum, čuvaj izvira Nila, upodobljen s človeškim telesom in ovnovo glavo. Tretje božanstvo predstavlja Anukis, boginja območja prvih brzic na Nilu pri Asuanu, ki je upodobljena kot ženska figura z Ozirisovo krono (Lurker, 1991, 28, 74, 104). Kip so ponovno odkrili v 17. stoletju v Villi Flaminii v Rignanu blizu Rima; v Kavčičevem času se je nahajal v egipčanski zbirki v Villi Albani (Ziegler, 1994a, 41–42).¹³ Med egiptiziranimi motivi rimske dobe je Kavčič upodobil tudi kip boginje Izide (tretja figura z leve).¹⁴ Kot predloga mu je služil monumentalni kip Izide iz črnega granita iz Hadrijanove dobe (117–138). V času Kavčičevega bivanja v Rimu je bil kip razstavljen v Vatikanskem muzeju. Prvotno je stal v Hadrijanovi vili v Tivoliju; v 17. stoletju so ga vključili v zbirko Este, od tam pa so ga leta 1753 prenesli v Vatikanski muzej (Ziegler, 1994b, 47–48).

Kavčiča je med drugim zanimala tudi živalska motivika; podobi ležečega leva in sfinge je upodobil na isti risbi.¹⁵ Predlogo za sfingo je lahko opazoval na vrtu Ville Borghese, kjer sta v njegovem času stali dve sfingi iz črnega bazalta. Predstavljata vladarja Neferitesa I. (399–393 pr. Kr.) in Ahorisa (393–380 pr. Kr.) iz 29. dinastije (399–380 pr. Kr.) in izvirata po vsej verjetnosti iz Memfisa (Ziegler, 1994c, 65–69).¹⁶ V isti seriji je tudi risba z upodobitvijo Hermanubisa.¹⁷ Kip predstavlja rimskodobno božanstvo, sestavljeno iz Hermesa/Merkurja in Anubisa ali pa svečenika Anubisovega kulta, ki ima na glavi šakaljo masko. Kavčič je kip iz 2. stoletja

9 Grafit, lav. perorisba, 249 x 179 mm, Akademie der Bildenden Künste Wien, Dunaj, Inv. 1239.

10 Grafit, lav. perorisba, bistr, 214 x 268 mm, Narodna galerija, Ljubljana, G 19.

11 Grafit, lav. perorisba, 270 x 190 mm, Akademie der Bildenden Künste Wien, Dunaj, Inv. 209.

12 Grafit, lav. perorisba, 228 x 313 mm, Akademie der Bildenden Künste Wien, Dunaj, Inv. 183.

13 Bazaltni kip Neshorja danes hrani Musée du Louvre v Parizu (Département des Antiquités Égyptiennes).

14 Grafit, lav. perorisba, 210 x 290 mm, Akademie der Bildenden Künste Wien, Dunaj, Inv. 188.

15 Grafit, lav. perorisba, 322 x 230 mm, Akademie der Bildenden Künste Wien, Dunaj, Inv. 161.

16 Kipa se danes nahajata v Musée du Louvre v Parizu (Département des Antiquités Égyptiennes).

17 Grafit, lav. perorisba, 267 x 184 mm, Akademie der Bildenden Künste Wien, Dunaj, Inv. 237.

verjetno občudoval v Palazzo Altemps v Rimu (Curl, 2005, 96).

Egipčanske motive za opus "d'Egitto" bi Kavčič lahko našel tudi v sočasno izhajajoči publikaciji *Description de l'Égypte*. Na Dunaju je bila takrat na voljo druga izdaja *Description de l'Égypte*, ki jo je izdajal Charles Louis Fleury Panckoucke od leta 1820 dalje. Kavčič je uporabil pri svojih motivih prve štiri zvezke slikovnega gradiva druge izdaje, ki so se pojavili leta 1822. Prva izdaja se je namreč na Dunaju pojavila šele po letu 1860, zato iz nje ni mogel črpati. Na podlagi slednjega lahko postavimo nastanek opusa "d'Egitto" v leta 1820/1822 (Rozman, Müller-Kaspar, 2004, 109, 117–118).

Kavčič je moral biti star najmanj 65 let, ko je narisal posamezne egipčanske predmete in figure; zanimala ga je predvsem oblika, ne toliko sama funkcija oziroma vsebina, saj ni bil egiptolog, temveč historični slikar, ki so ga zanimale enostavne poteze, linije ter preprostost oblik. Tako je iz *Description de l'Égypte* uporabil le motive, ki bi mu prišli prav pri nadaljnjem slikanju oziroma snovanju njegovih historičnih prizorov. Tako ni upodobil vedut iz Egipta, temveč le izbrane predmete in figure, ki so se mu zdeli dovolj zanimivi. Med temi naj omenimo tri risbe študij egipčanskih glav z različnimi pokrivali; med glavami so različni predmeti, kot so posode, sistrum, premec ladje itd.¹⁸ Upodobil je tudi pohištvo, orožje, celopostavne figure egipčanskih božanstev in vladarjev, detajle noše itd.¹⁹

Egipčanski motivi so v tem obdobju krasili tudi servise, vaze, pladnje, ki jih je izdelovala Dunajska porcelanska manufaktura. Ti motivi so postali glavno vodilo proizvodnje, ko je vodstvo slikarskega oddelka manufakture prevzel Anton Grassi (1755–1807). Ko je slednji leta 1807 umrl, je njegovo mesto zasedel Franc Kavčič. Zadolžen je bil za nadzor nad slikarji in risarji v porcelanski manufakturi in pri snovanju novih izdelkov je prav

gotovo uporabljal tudi egipčanske motive (Rozman, 1978, 72–74).

Kavčič je umrl 17. novembra 1828 za posledicami pljučnice. V njegovi osmrtnici so ga naslovili kot "svetnik in direktor Akademije likovnih umetnosti na Dunaju in član več akademij, stanujoč auf der Wieden No. 543". Pokopali so ga 19. novembra na pokopališču v Matzleinsdorfu (Rozman, 1978, 75–76).

Egiptomanija je bila v zadnjih dveh stoletjih mednarodni pojav, ki se je uveljavil predvsem kot zadnja faza neoklasicizma. Estetski ideali, ki so veljali v času neoklasicizma so se nagibali k preprostosti in hkrati k masivnosti. Umetnikom je vzor sprva predstavljala arhitektura antične Grčije s poudarkom na dorskem stebrnem redu, v nadaljevanju pa so posegli še dlje v preteklost, v kulturo starega Egipta. Egipčanske starine v zasebnih in javnih zbirkah v vseh večjih evropskih mestih so približale kulturo starega Egipta umetnikom, ki so njene elemente vključevali v svoja dela (Curl, 1994, XVII). Tako pot je ubral tudi Franc Kavčič. V času svojega večletnega bivanja v Rimu se je med študijem antičnih spomenikov seznanil tudi z egipčanskimi in egiptiziranimi rimskodobnimi spomeniki, ki jih je lahko občudoval v rimskih vilah in zbirkah. V nadaljnji karieri, ki je povezana z dunajsko akademijo in porcelansko manufakturo, je moral Kavčič pazljivo spremljati izdajanja del o egipčanskih spomenikih in njegov opus "d'Egitto" je rezultat prav tega zanimanja.

ZAHVALA

Za pomoč pri pisanju članka kot tudi za dovoljenje za objavo njihovega gradiva se najlepše zahvaljujem osebju grafičnega kabineta Akademie der Bildenden Künste na Dunaju, še posebej dr. Cornelij Reiter. Za nešteto opozoril in pomoč pri določevanju egipčanskih elementov se toplo zahvaljujem Tomislavu Kajfežu.

FRANC KAVČIČ (CAUCIG) AND EGYPTIAN REVIVAL

Vesna KAMIN KAJFEŽ

University of Primorska, Science and Research Centre of Koper, SI-6000 Koper, Garibaldijska 1

e-mail: vesna.kaminkajfez@zrs.upr.si

SUMMARY

The discoveries made during Napoleon's expedition to Egypt brought the real image of ancient Egyptian culture to Europe and soon after, the "Egyptian revival" style emerged. As a result, in the 19th century this style was frequently applied to architecture, furniture and jewellery design, paintings, ornaments, and interestingly, chimney tops. Franc

18 Grafit, lav. perorisba, 346 x 231 mm, Akademie der Bildenden Künste Wien, Dunaj, Inv. 776; grafit, lav. perorisba, 348 x 232 mm, Akademie der Bildenden Künste Wien, Dunaj, Inv. 833; grafit, lav. perorisba, 350 x 233 mm, Akademie der Bildenden Künste Wien, Dunaj, Inv. 910.

19 Grafit, lav. perorisba, 351 x 230 mm, Akademie der Bildenden Künste Wien, Dunaj, Inv. 809; grafit, lav. perorisba, 345 x 233 mm, Akademie der Bildenden Künste Wien, Dunaj, Inv. 889.

Kavčič/Caucig (Gorizia, 1755 – Vienna, 1828) was attracted to ancient Egyptian art as early as his stay in Rome (approx. 1780–1787). From this period, several drawings have been preserved with the theme of the Pyramid of Cestius and the obelisk, painted in the veduta of Villa Domiziana at Castel Gandolfo with Obelisk as the central element (graphite, wash pen and ink drawing, 249x179 mm; Akademie der Bildenden Künste Wien, Vienna, Inv. 1239). In addition to these two themes (pyramid and obelisk), Kavčič depicted several Egyptian statues during his Roman stay. These he was able to admire in Roman villas and in various collections. His Egyptian themed drawings have already been mentioned by Dr. Ksenija Rozman in the first catalogue dedicated to Kavčič (Rozman, 1978, 51). Several drawings in each of Kavčič's collection contained elements of "Egyptomania" or the "Egyptian Revival", as well as drawings which include several Egyptian elements on one sheet of paper. The latter were then linked into the opus "d'Egitto". Today the folder "d'Egitto" is kept at the Kupferstichkabinett Akademie der Bildenden Künste in Vienna. However, Kavčič's Egyptian themed drawings were created not only during his stay in Rome, as previously thought, but were most probably done also approximately in 1821/22 when Kavčič was director of the Viennese Academy.

Key words: Franc Kavčič/Caucig, Egypt, "Egyptian revival"

VIRI IN LITERATURA

- Curl, J. S. (1994):** Egyptomania. The Egyptian Revival: a Recurring Theme in the History of Taste. Manchester – New York, Manchester University Press.
- Curl, J. S. (2005):** The Egyptian Revival: Ancient Egypt as the Inspiration for Design Motifs in the West. London – New York, Routledge.
- Fagan, B. M. (1992):** The Rape of the Nile: Tomb Robbers, Tourists, and Archaeologists in Egypt. Wakefield, Rhode Island – London, Moyer Bell.
- Kajfež, T. (2008):** Odsevi Egipta v Sloveniji. Annales, Series historia et sociologia, 18, 2. Koper, 455–462.
- Lurker, M. (1991):** The Gods and Symbols of Ancient Egypt. London, Thames and Hudson.
- Moorehead, A. (1983):** The Blue Nile. London, Penguin Books.
- Navrátilová, H. (2003):** Egyptian Revival in Bohemia 1850–1920. Praha, Set out.
- NG LJ (2010):** Narodna galerija, Ljubljana. Prihodnje razstave v letu 2010 in 2011. [Http://www.ng-slo.si/default.asp?k=razstava_dogodek&rid=290](http://www.ng-slo.si/default.asp?k=razstava_dogodek&rid=290) (29. 9. 2010).
- Osses Adams, L. (2004):** Notes of a Harpist II. Zwoje (The Scrolls), 39, 2. [Http://www.zwoje-scrolls.com/zwoje39/text07.htm](http://www.zwoje-scrolls.com/zwoje39/text07.htm) (29. 9. 2010).
- Pantazzi, M. (1994):** Die Reise nach Italien. V: Humbert, J.–M., Pantazzi, M., Seipel, W., Ziegler, C.: Ägyptomanie. Ägypten in der europäischen Kunst 1730–1930. Milano, Electa, 29–37.
- Rozman, K. (1974/76):** Slikar Franc Kavčič/Caucig in njegove risbe po slikah starih mojstrov. Zbornik za umetnostno zgodovino, n.v., 11/12. Ljubljana, 9–69.
- Rozman, K. (1978):** Franc Kavčič/Caucig (1755–1828). Ljubljana, Narodna galerija.
- Rozman, K. (1980):** The Roman Views of Felice Giani and Francesco Caucig. Master Drawings, 18, 3. New York, 253–257.
- Rozman, K. (1982):** Franz Caucig/Kavčič: (1775–1828): Zeichnungen aus der Nationalgalerie in Ljubljana/SFRJ. Berlin, Zentrum für Kunstausstellungen der DDR – Neue Berliner Galerie.
- Rozman, K. (1984):** Franc Caucig (1755–1828): Drawings from the Narodna galerija in Ljubljana. Cambridge, Fitzwilliam museum.
- Rozman, K. (1997):** Caucig, Franz. Saur: Allgemeines Künstler-Lexikon, 17 (Carter–Cesaretti). München – Leipzig, K. G. Saur.
- Rozman, K., Müller-Kaspar, U. (2004):** Franz Caucig: Ein Wiener Künstler der Goethe Zeit in Italien. Ruhpolding, Ruten.
- Rozman, K. (2005):** Franc Kavčič/Caucig in Češka. Ljubljana, Narodna galerija.
- Rozman, K. (2007):** Franc Kavčič Caucig: Slike za dunajsko palačo knezov Auerspergov. Ljubljana, Narodna galerija.
- Ziegler, C. (1994a):** Neshor, Vorsteher des Tores zu den südlichen Fremdländern. V: Humbert, J.–M., Pantazzi, M., Seipel, W., Ziegler, C.: Ägyptomanie. Ägypten in der europäischen Kunst 1730–1930. Milano, Electa, 41–42.
- Ziegler, C. (1994b):** Monumentalstatue einer Göttin (Isis). V: Humbert, J.–M., Pantazzi, M., Seipel, W., Ziegler, C.: Ägyptomanie. Ägypten in der europäischen Kunst 1730–1930. Milano, Electa, 47–48.
- Ziegler, C. (1994c):** Sphingen, welche die Namen der Pharaonen Nepherites I. und Hakoris tragen. V: Humbert, J.–M., Pantazzi, M., Seipel, W., Ziegler, C.: Ägyptomanie. Ägypten in der europäischen Kunst 1730–1930. Milano, Electa, 65–69.